

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન, ભાવનગર

સિદ્ધસર, વાયા વરતેજ, ભાવનગર-364060 (ગુજરાત)

Email : dietbhavnagar1@gmail.com / diet-bav@gujarat.gov.in

ક્રમાંક:જિશિતાભ/CMDE /2024/ ૩૨૧૫- ૩૨૬૨

તા:29-06-2024

પ્રતિ,

ટી.પી.ઇ.શ્રી તથા બી.આર.સી.શ્રી તમામ જિલ્લો ભાવનગર તથા બોટાદ

લાયઝનશ્રી ડાયટ તમામ

જિલ્લો -ભાવનગર તથા બોટાદ

વિષય : ધોરણ 2 થી 8માં વિદ્યાર્થીઓના વાચન-લેખન-ગણન વિકાસ માટે આયોજન

કરવા બાબત...

સંદર્ભ : ક્રમાંક / જીસીઆરટી/સીએન્ડઇ/ 2024-25/ 13289-321 તારીખ- 27-6-24

સવિનય ઉપરોક્ત વિષય અને સંદર્ભ અન્વયે જણાવવાનું કે NEP- 2020માં બાળકોને પાયાના કૌશલ્ય એટલે કે સમજપૂર્વકનું વાંચન, સમજપૂર્વકનું અને સહેતુકે લેખન તેમજ પાયાના ગણનના કૌશલ્યો એટલે કે FLN કૌશલ્યોમાં પારંગત બનાવવા પર ખૂબ જ ભાર મૂકવામાં આવેલ છે જે સારું આપણા જિલ્લા ભાવનગર તેમજ બોટાદ માટે ધોરણ 2 થી 8ના બાળકના વાચન, લેખન ગણનને વિકસાવવા બિડાણના પત્રોનો અભ્યાસ કરી સ્થાનિક જરૂરિયાતો મુજબના વાચન-લેખન ગણનના શિક્ષણકાર્ય, મૂલ્યાંકન અને મોનેટરિંગ માટેનું યોગ્ય આયોજન કરવાનું રહેશે. આ અંગે તમામ બી.આર.સી.શ્રી એ સી.આર.સી.શ્રી પાસેથી રિપોર્ટ મેળવી એકંદર રિપોર્ટ જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન ભાવનગરને તારીખ 06 જુલાઈ 2024 સુધીમાં મોકલી આપવાનો રહેશે.

સદર કાર્યને ટોચ અગ્રતા ધ્યાને લઈને આયોજન અને અમલીકરણ સત્વરે કરવાનું રહેશે.

સહકારની અપેક્ષા સહ..

પ્રાચાર્ય

જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન
ભાવનગર

બિડાણ:

૧. ક્રમાંક જીસીઆરટી/સીએન્ડઇ/ 2024-25/ 13289-321 તારીખ- 15-6-24

૨. ક્રમાંક / જીસીઆરટી/સીએન્ડઇ/ 2024-25/ 13289-321 તારીખ- 27-6-24

નકલ સવિનય રવાના:

૧. માનનીય સચિવશ્રી, જીસીઇઆરટી, ગાંધીનગર

૨. પ્રતિ જિલ્લા પ્રાથમિક શિક્ષણાધિકારી શ્રી ભાવનગર તથા બોટાદ

૩. પ્રતિ, શાસનધિકારીશ્રી, ભાવનગર, મહુવા અને બોટાદ

નકલ રવાના જાણ તથા અમલ સારું :

સી.આર.સી.શ્રી તમામ ભાવનગર તથા બોટાદ .

Director

ગુજરાતી સાહિત્યકોશ અને ગ્રંથાલય

No. GCERT/સાહિત્યકોશ/૧૧૧૧૦૪ - ૧૨૬૧૩.

Gujarat Council of Educational Research & Training,
'Vidyabhavan', Sector-12, Gandhinagar
Tel. No. (079) 23254808-19

તા. 15-06-2024

પતિ,
જિલ્લા શિક્ષણાધિકારી-તમામ
જિલ્લા પ્રાથમિક શિક્ષણાધિકારી-તમામ
શાસનાધિકારી -તમામ

વિષય: ધોરણ 2 થી 8 માં વાચન, લેખન ગણન અંતર્ગત ઉપચારાત્મક શિક્ષણ કરવા અંગે...

ઉપરોક્ત વિષય સંદર્ભે આપ સુવિદિત છે એ મુજબ તમામ બાળકો પોતાના ધોરણ - વિષય અનુરૂપ અધ્યયન નિષ્પત્તિઓ પ્રાપ્ત કરે તે માટે રાજ્ય સરકારનો શિક્ષણ વિભાગ સતત પ્રયત્નશીલ છે. આ માટે પ્રત્યેક બાળકને વાચન, લેખન અને ગણનનાં મૂળભૂત કૌશલ્યો આવડતાં હોય તે અનિવાર્ય છે. આ સમગ્ર રાજ્ય સરકારનો શિક્ષણ વિભાગ સતત પ્રયત્નશીલ છે.

આવા પ્રયત્નોના ભાગરૂપે ગત શૈક્ષણિક સત્રમાં ફેબ્રુઆરી-માર્ચ 2024 દરમિયાન ધોરણ 1-2 નાં બાળકોનું વાચન, લેખન અને ગણન અંતર્ગત મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હતું. આ નિદાન કસોટીના ધોરણ 3 થી 8 નાં સત્રાંત કસોટીનાં વ્યક્તિગત રિપોર્ટ કાર્ડ તેમજ સ્કૂલ રિપોર્ટ કાર્ડ શાળાઓ સુધી ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવ્યાં છે. આ રિપોર્ટ કાર્ડનો અભ્યાસ કરતાં જણાશે કે ધોરણ 2 થી 8 નાં કયાં બાળકોને વાચન, લેખન ગણન અંતર્ગત ઉપચારાત્મક શિક્ષણની જરૂરિયાત છે. આમ, ધોરણ 1 અને 2 ની ગત વર્ષની નિદાન કસોટીના રિપોર્ટ કાર્ડ મુજબ આ વર્ષની શરૂઆતમાં અનુક્રમે ધોરણ 2 અને 3 માં વાચન, લેખન અને ગણન અંતર્ગત વ્યક્તિગત ઉપચારાત્મક કાર્ય થાય તે સુનિશ્ચિત કરશો.

ગત વર્ષની ધોરણ 3 થી 7 ની દ્વિતીય સત્રાંત કસોટીનાં પરિણામ/રિપોર્ટ કાર્ડના આધારે અનુક્રમે ધોરણ 4 થી 8 માં ઉપચારાત્મક શિક્ષણ કાર્ય થાય એ સુનિશ્ચિત કરશો.

સમગ્ર શિક્ષા દ્વારા ધોરણ 3 થી 8 માં દરેક વિદ્યાર્થીને આપવામાં આવેલ સ્વ-અધ્યયન પોથીની શરૂઆતમાં આપેલ બ્રિજ કોર્સ અંતર્ગત પણ મુખ્યત્વે વાચન-લેખન-ગણન તેમજ જે તે વિષયના અપેક્ષિત પૂર્વજ્ઞાન માટે ઉપચારાત્મક શિક્ષણ કાર્ય હાથ ધરવામાં આવે તે સુનિશ્ચિત કરશો.

ધોરણ 2 થી 8 માં વાચન-લેખન-ગણન અંતર્ગત ઉપચારાત્મક શિક્ષણ માટે ઉપયોગી માર્ગદર્શિકા આ સાથે સામેલ છે. આ માર્ગદર્શિકાનો ઉપયોગ વર્ગખંડ શિક્ષણકાર્ય દરમિયાન થાય તે સુનિશ્ચિત કરશો.

નિયામક
GCERT

નિયામક
પ્રાથમિક શિક્ષણ

સ્ટેટ પ્રોજેક્ટ ડાયરેક્ટર
સમગ્ર શિક્ષા

બિડાણ: વાચન, લેખન, ગણન અંતર્ગત ઉપચારાત્મક શિક્ષણકાર્ય માટેની માર્ગદર્શિકા

નકલ સવિનય રવાના:

માન. શિક્ષણ સચિવશ્રી (પ્રા. અને મા. શિક્ષણ), શિક્ષણ વિભાગ, ગુજરાત સરકાર
પ્રાર્થ- જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન-તમામ

CMDE
18/6/24

3171
18/6/24

ધોરણ 2 થી 8 માં વાચન, લેખન ગણન અંતર્ગત ઉપચારાત્મક શિક્ષણ માર્ગદર્શિકા

શિક્ષક તરીકે આપણે હંમેશાં એવા પ્રયાસમાં હોઈએ છીએ કે વિદ્યાર્થીઓ દરેક વિષયમાં પોતાના ધોરણ અનુરૂપ અધ્યયન નિષ્પત્તિઓ પ્રાપ્ત કરે. ખાસ કરીને, ધોરણ 3 પછી શિક્ષક તરીકે આપણને આપણા આ લક્ષ્ય સુધી પહોંચવામાં મુશ્કેલી પડે છે. આની પાછળનું સૌથી મોટું કારણ એ છે કે ધોરણ 3 માં પ્રવેશતાં કેટલાંક બાળકો વાચન-લેખન અને ગણનનાં મૂળભૂત કૌશલ્યોમાં અપેક્ષિત સિદ્ધિ સ્તર ધરાવતાં નથી. ધોરણ 1-2 માં શિક્ષકોએ કરેલી મહેનતને લીધે થોડું ઘણું શીખ્યાં હોય એવાં બાળકો પણ, ધોરણ 3 પછી વાચન-લેખનના યોગ્ય મહાવરના અભાવને લીધે સતત પાછળ પડતાં જાય છે.

ધોરણ 3 માં પ્રવેશતાં તમામ બાળકો વાચન, લેખન, ગણનમાં અપેક્ષિત સિદ્ધિ સ્તર પ્રાપ્ત કરેલાં હોય તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે ગત શૈક્ષણિક વર્ષ 2023-24ની શરૂઆતમાં (જુલાઈ 2023) અને વર્ષના અંતભાગમાં (ફેબ્રુઆરી-માર્ચ 2024) આપણે દરેક બાળકનું વ્યક્તિગત મૂલ્યાંકન કરીને ઉપચારાત્મક શિક્ષણ કાર્ય પણ કર્યું છે. ફેબ્રુઆરી-માર્ચ 2024 દરમિયાન નિપુણ ભારત અંતર્ગત થયેલા નિદાનકાર્ય બાદ વિદ્યાર્થીઓ માટે ધોરણ 1-2 ના શિક્ષકોએ ઉપચારાત્મક શિક્ષણ કાર્ય કર્યું જ હશે. ધોરણ 1 અને 2 પૂર્ણ કરીને અનુક્રમે ધોરણ 2 અને 3 માં પ્રવેશેલાં આ બાળકો માટેના ઉપચારાત્મક કાર્યનું સાતત્ય નવા વર્ષના પ્રારંભથી જ સુનિશ્ચિત કરીએ.

ધોરણ 1 ની પ્રથમ ભાષાની પાઠ્યસામગ્રીમાં બધા અક્ષર આવી જાય છે. એ જ રીતે બીજા ધોરણમાં પ્રથમ ભાષાના સંડો, દંડરહિત અને વિશિષ્ટ જોડાક્ષર આવી જાય છે. તેથી ધોરણ 1 પૂર્ણ કરીને બીજા ધોરણમાં પ્રવેશતા અથવા ધોરણ 2 પૂર્ણ કરીને ત્રીજા ધોરણમાં પ્રવેશતા પ્રત્યેક બાળક પાસે વાચન-લેખન અંતર્ગત શું અપેક્ષિત છે તે નક્કી છે. મોટાભાગનાં બાળકો અપેક્ષા મુજબ વાંચી-લખી શકતાં પણ હશે. પરંતુ, શક્ય છે કે અમુક અક્ષરો, જોડાક્ષરો કે માત્રાઓ ઓળખવામાં કે લખવામાં વિદ્યાર્થીઓને મુશ્કેલી હશે. કયા વિદ્યાર્થીને કયા અક્ષર ઓળખવા કે લખવામાં મુશ્કેલી છે એ તારવવા માટે શરૂઆતમાં થોડુંક મુખર વાચન અને શ્રુતલેખન કરાવીએ.

ધોરણ 3 થી 7 પાસ કરીને અનુક્રમે ધોરણ 4 થી 8 માં આવેલાં બાળકોની ગત સત્રાંત પરીક્ષા(SAT)નાં દરેક વિષયનાં રિપોર્ટકાર્ડ પણ ઉપલબ્ધ છે. આ પૈકી ગુજરાતી અને ગણિતનાં રિપોર્ટ કાર્ડ જોઈશું તો ખ્યાલ આવશે જ કે વાચન-લેખન અથવા સાદા ગણનની મુશ્કેલી કયાં

કયાં બાળકોને છે. આવાં બાળકોને વાંચતાં, લખતાં અને ગણતાં આવડતું હશે તો જ તેઓ પોતાના ધોરણ મુજબનું શિક્ષણ મેળવી શકશે.

શાળા શિક્ષણ અંતર્ગત વાચન-લેખન-ગણન કૌશલ્યો 'ગેટ વે' કૌશલ્યો છે. એટલે આ કૌશલ્યોનું પ્રવેશદ્વાર વટાવીને જ શાળા શિક્ષણના અન્ય વિષયોનું અધ્યયન અસરકારક બની શકે. શિક્ષક તરીકે આપણે હંમેશાં જાગૃત રહીએ કે વિદ્યાર્થીઓને એટલા માટે 'વાંચતાં શીખવવાનું' છે કે જેથી તેઓ ભવિષ્યમાં 'શીખવા માટે વાંચે' (Learning to Read for Reading to Learn)!

વાંચતાં આવડવું એટલે વાંચીને સમજતાં આવડવું. લખતાં આવડવું એટલે લખીને (પોતાની વાત) સમજાવતાં આવડવું. આપણા વિદ્યાર્થીઓને રોજબરોજના શિક્ષણ કાર્ય દરમિયાન આવી તક મળે તે સુનિશ્ચિત કરીએ.

વાચન-લેખન શીખવવાની જવાબદારી માત્ર ભાષા શિક્ષકની નથી. બધા શિક્ષકો ભાષા શિક્ષકો છે. વિદ્યાર્થીઓને વાંચતાં-લખતાં શીખવવા માટે શિક્ષક તરીકે આપણા નિયમિત વર્ગકાર્ય દરમિયાન આટલું જરૂર કરીએ.

- પાઠ્યપુસ્તકમાં આપેલી સૂચનાઓ વિદ્યાર્થીઓ માટે છે, શિક્ષક માટે નથી. તેથી પાઠ્યપુસ્તકમાં આપેલી સૂચનાઓ શિક્ષક બોલીને સમજાવે એના કરતાં વિદ્યાર્થીઓ વાંચીને સમજે એવું કરીએ. દા.ત. 'જોડી/જૂથમાં બેસો. આ પેજ પર આવતા સજીવોનાં નામ લખો. તમારા વિસ્તારમાં એવા સજીવો કઈ કઈ કતુમાં જોવા મળે છે તેની સર્યા કરો' આવી સૂચના હોય તો શિક્ષકે સીધેસીધી બે સૂચનાને મૌખિક રીતે જ સમજાવવી. આમ કરવાને બદલે વિદ્યાર્થીઓને પૂછવું કે, 'આ સૂચનામાં આપણને શું કરવાનું કહ્યું છે?' આમ કરવાથી વિદ્યાર્થીઓ સૂચના જાતે વાંચશે અને સમજવાની કોશિશ કરશે. આ સમજવાની કોશિશ દરમિયાન થતી માનસિક પ્રક્રિયા બહુ અગત્યની છે. જોડી/જૂથમાં બેઠેલા બે કે તેથી વધુ વિદ્યાર્થીઓ પોતે શું સમજ્યા એ જોડીદાર કે અન્ય સભ્યોને સમજાવવાનો પ્રયત્ન કરશે. આવી પ્રક્રિયામાં શરૂઆતમાં થોડી સમય જશે, પરંતુ વિદ્યાર્થીઓ ટેવાતા જશે તેમ તેમ ઝડપ આવતી જશે. એટલું જ નહિ, વિદ્યાર્થી 'જવાબદાર' વાયક બનશે. એટલે કે પોતે એ સમજતો થશે કે 'જે વંચાણ છે તે સમજવાનું હોય છે.'

- ડોહપણ વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપેલી સામગ્રી (વાક્યો-કકરા, આકૃતિ વગેરે) વિદ્યાર્થીએ વાંચીને સમજવાની છે. વિદ્યાર્થીઓને એ તક આપીએ. અલબત્ત, ક્યાંક જે તે વિષયના પારિભાષિક શબ્દો આવે તો શિક્ષકે સમજાવવા જોઈએ. જો કે જ્યારે જવાબદાર વાચક તરીકે સમજવા માટે વાંચતા હોઈએ ત્યારે આપણે પણ કેટલાક શબ્દોના અર્થ ધારીએ છીએ-અંદાજ લગાવીએ છીએ અને આપણો ધારેલો અર્થ મોટેભાગે સાચો હોય છે. દા.ત. વિજ્ઞાનની પાઠ્યસામગ્રીમાં એવું આવતું હોય કે 'પાણીને ગરમ કરવાથી તેનું ઉષ્ણતામાન વધે છે. 100 ડીગ્રી તાપમાન થાય ત્યારે પાણી ઉકળે છે. પાણીનું તાપમાન 100 ડીગ્રી પછી વધતું નથી. આમ, પાણીનું ઉત્કલન બિંદુ 100 ડીગ્રી છે.' આ વાક્યોમાં ઉષ્ણતામાન કે ઉત્કલન બિંદુ શબ્દો વિદ્યાર્થી માટે નવા હોય તો પણ વાક્યના બાકીના પરિચિત શબ્દો અને સંદર્ભ પરથી એ એવું સમજશે કે અહીં તાપમાનને લગતી વાત છે.

- આપણા વિષયશિક્ષણ અંતર્ગત નિયમિત રીતે એકાદ બે વિદ્યાર્થીઓ વર્ગમાં મુખર વાચન દ્વારા વિષયવસ્તુ વાંચે અને પોતે આમાં શું સમજ્યા છે એવું કહે તેવી પરંપરા વિકસાવીએ.
- એવું સુનિશ્ચિત કરીએ કે દરેક વિષયના દરેક તાસમાં ઓછામાં ઓછા બે ત્રણ વિદ્યાર્થીઓ પાસે બે ત્રણ સળંગ વાક્યોનું મુખર વાચન કરાવીએ. વિદ્યાર્થીઓ વાંચી લે પછી તરત જ એ અંગે પ્રશ્નો પૂછીએ કે એ બે-ત્રણ વાક્યોમાં કયા મુદ્દા અંગે શું વાત કરવામાં આવી છે? આમ કરવાથી વિદ્યાર્થીઓનું વાચન તો સુધરશે જ સાથે સાથે આપણો અભ્યાસક્રમનો મુદ્દો પણ આગળ વધશે.
- વાચન અર્થગ્રહણ માટે યોગ્ય વાચન ઝડપ ખૂબ જ અગત્ય ધરાવે છે. વિદ્યાર્થી મુખર વાચન કરે તો જ શિક્ષકને ખબર પડે કે વિદ્યાર્થી યોગ્ય ઝડપથી અને યોગ્ય આરોહ-અવરોહ સાથે વાચન કરે છે કે કેમ. વર્ગ દરમિયાન થતા મુખર વાચનથી એ પણ ખ્યાલ આવે છે કે કયા વિદ્યાર્થીઓને ડીકોડિંગ સ્તરની (એટલે કે અક્ષરો કે શબ્દો ઓળખવાની) પણ તકલીફ છે. આવા વિદ્યાર્થીઓને વર્ગમાં વારંવાર તક આપવાથી, મહાવરાને લીધે એમનું મુખર વાચન કૌશલ સુધરશે.

લેખન અતર્ગત, અગાઉ જણાવ્યા મુજબ 'લેખન એટલે લખીને સમજાવવું'. આનો અર્થ એ થાય કે વિદ્યાર્થી જે જાણે છે તે જેમ બોલીને સમજાવી શકે છે તે જ રીતે લખીને પણ

લેખન

- સમજાવી શકવા જોઈએ. આને આપણે સ્વતંત્ર લેખન કહી શકીએ. અલબત્ત, વિદ્યાર્થીઓ સ્વતંત્ર લેખન કરતાં શાય એ પહેલાંનું પગથિયું શ્રુતલેખનનું છે.

○ શ્રુતલેખન: વર્ગખંડમાં ભણાવતી વખતે આપણે અગત્યના મુદ્દા કે વાક્યો બોર્ડ પર લખતા હોઈએ છીએ. સામાન્ય રીતે આપણે બોર્ડ પર લખીએ એ વિગતો વિદ્યાર્થીઓ પોતાની નોટમાં લખે છે. શિક્ષક તરીકે આપણે દરરોજ આપણા વિષયની અગત્યની વિગતોનું શ્રુતલેખન કરાવીએ. એકાદ બે વાક્યો જેટલું શ્રુતલેખન કરાવીએ જેથી બધા વિદ્યાર્થીઓનું લખાણ સકારી-સુધારી શકાય. આ પ્રવૃત્તિથી આપણને ખ્યાલ આવશે કે કયા વિદ્યાર્થીઓ કેવા અક્ષરો-માત્રાઓ લખવામાં મુશ્કેલી અનુભવે છે. આના આધારે એ વિદ્યાર્થીઓ માટે આપણે સ્પેસિફિક ઉપચારાત્મક કાર્ય કરીએ.

○ સ્વતંત્ર લેખન: વર્ગકાર્ય દરમિયાન જે તે વિષયવસ્તુ અંતર્ગત ઓછામાં ઓછાં બે ત્રણ વાક્યો વિદ્યાર્થીઓએ જાતે લખવાં પડે તેવી તક આપીએ. વર્ગખંડમાં સામાન્ય રીતે પૂછાતા પ્રશ્નોના જવાબ વિદ્યાર્થીઓ મૌખિક રીતે આપતા હોય છે. આપણે એકાદ પ્રશ્ન પૂછીને કહી શકીએ કે આ પ્રશ્નો જવાબ દરેક વિદ્યાર્થીએ જાતે પોતાની રીતે લખવાનો છે. શરૂઆતમાં વિદ્યાર્થીઓને આ રીતે લખવામાં તકલીફ પડે તો એમને જૂથ અથવા જોડીમાં એ પ્રશ્નો જવાબ વિચારવા કહેવું. ત્યારબાદ તે વિદ્યાર્થીઓ પોતાના જૂથમાં એક સર્વસંગત જવાબ લખે અને વર્ગ સમક્ષ રજૂ કરે. ધીમે ધીમે આ પ્રવૃત્તિ વ્યક્તિગત કરાવવી.

આમ દરેક ધોરણના તમામ શિક્ષકો ભાષાના એટલે કે વાચન-લેખનના શિક્ષકો છે. વિદ્યાર્થીઓને વાચન-લેખનની 'ગેટ વે સ્કીલ' શીખવી દીધા પછી એટલે કે 'વાંચીને સમજતાં અને લખીને સમજાવતાં' શીખવી દીધા પછી શિક્ષકનું આગળનું કામ ઘણું સરળ બની જાય છે. આનાથી આપણા વિષયનું ઘણું બધું વિષયવસ્તુ વિદ્યાર્થીઓને સ્વ-અધ્યયન માટે આપી શકાય છે.

○ અંતર્ગત પણ ધોરણ 2 અને 3 માં આવેલા વિદ્યાર્થીઓનાં રિપોર્ટ કાર્ડ છે, જેના આધારે ગત વર્ષે ધોરણ 1-2 ના શિક્ષકોએ ઉપચારાત્મક કાર્ય કર્યું હશે, નવા સત્રમાં આ બાબકો માટે ધોરણ 2-3 માં ઉપચારાત્મક ચાલુ રાખીએ.

ગણનમાં મુખ્યત્વે સંખ્યા ઓળખ અને ગણિતિક ક્રિયાઓ એ મૂળભૂત ગણન કૌશલ્ય છે. દરેક બાળક પોતાના ધોરણ અનુસાર સંખ્યા ઓળખ અને ચાર મૂળભૂત ક્રિયાઓ કરી શકવું જોઈએ. આ લઘુત્તમ અપેક્ષા છે.

કેટલાંક બાળકોને ધોરણ 1 દરમિયાન બે અંકની સંખ્યાઓ શીખવામાં કેટલીક મુશ્કેલી રહી ગઈ હોય તો તેમને સૌ પહેલાં એ ઓળખ શીખવવી જરૂર છે. બે અંકની સંખ્યાઓ ન ઓળખનાર બાળક પછીથી ત્રણ, ચાર કે વધુ અંકની સંખ્યાઓ ઓળખી નહીં શકે, પરિણામે ગણિત વિષયના મોટાભાગના મુદ્દાઓના શિક્ષણ કાર્ય દરમિયાન એ નિષ્ક્રિય રહેશે. ગણિત જેવું સહજ અને સ્પષ્ટ 'વિકાસાત્મક આવર્તન' ધરાવતી અધ્યયન નિષ્પત્તિઓ માટે ઉપચારાત્મક કાર્ય કરવું સરળ છે.

આ ઉપરાંત, ધ્યાનથી જોઈશું તો ખ્યાલ આવશે કે ગણિતના જે તે ધોરણના પાઠ્યપુસ્તકના પહેલા એકમમાં અગાઉના ધોરણમાં શીખી ગયેલા મોટાભાગના મુદ્દા સામેલ થઈ જતા હોય છે. તેથી પહેલા એકમના શિક્ષણકાર્ય દરમિયાન આપણી શીખવવાની ગતિ ધીમી કરીને પણ, બધાં બાળકો પહેલો એકમ બરાબર સમજે એ સુનિશ્ચિત કરીએ.

પહેલા એકમ બાદ પણ અમુક બાળકોને સંખ્યાઓ કે સાદી ક્રિયાઓમાં તકલીફ પડે એ શક્ય છે. આ સંજોગોમાં એ બાળકો માટે આખા વર્ગના શિક્ષણ કાર્યને રોકવાની જરૂર નથી. આખા વર્ગનાં મોટાભાગનાં બાળકો જે તે એકમ શીખતાં હોય ત્યારે - એ જ સમય દરમિયાન પાછળ રહી ગયેલાં બાળકોને એમની કચાશ દૂર કરવામાં મદદ કરી શકાય છે. દા.ત. કોઈ એક ધોરણમાં શિક્ષક ગુણાકારની રકમ બોર્ડમાં લખીને બાળકોને ગુણાકાર શીખવે છે. વર્ગમાં ગુણાકાર શીખવતી વખતે, જે બાળકોને સંખ્યા ઓળખમાં મુશ્કેલી હોય તેમની પાસે બોર્ડમાં લખેલી સંખ્યાઓ વંચાવવી, લખાવવી. એ જ રીતે જે બાળકોને સરવાળા કરવામાં મુશ્કેલી હોય તેમને, ગુણાકાર અંતર્ગત આવતા સરવાળા દરમિયાન સક્રિય ભાગીદાર બનાવવા. આમ કરવાથી, નિયત સમયમાં અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કરવાનું કાર્ય પણ થશે અને સાથે સાથે પાછળ રહી જતાં બાળકોને સંખ્યાજ્ઞાન અને સરવાળા પણ શીખવી શકાશે. આ જ રીતે સરવાળા-બાદબાકી શીખવતી વખતે સંખ્યાજ્ઞાનનું ઉપચારાત્મક કાર્ય, ગુણાકાર-ભાગાકાર શીખવતી વખતે સંખ્યાજ્ઞાન ઉપરાંત સરવાળા-બાદબાકીનું ઉપચારાત્મક કાર્ય કરીએ.

સંખ્યાજ્ઞાન શીખવતી વખતે હંમેશાં સ્થાનકિંમતની ચર્ચા કરીએ જ. સંખ્યા બોલવામાં પણ ધ્યાન રાખીએ. દા.ત. સંખ્યા 56 બોર્ડમાં લખી છે, તો એને પાંચઠ છગઠ છપ્પન ને બદલે

'પચાસ ને છ છપ્પન' એમ બોલીએ. વિદ્યાર્થીઓ પણ એ જ રીતે સંખ્યા બોલે એવો આગ્રહ રાખીએ. આનાથી વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા અંગેની સમજ વધુ દૃઢ બને છે. સ્થાનકિંમત સમજવામાં પણ સરળતા રહે છે. સ્થાનકિંમતની સમજ સાથે હજાર સુધીનું સંખ્યાજ્ઞાન શીખેલું બાળક, ભવિષ્યમાં ખૂબ મોટી સંખ્યાઓ સરળતાથી સમજી શકશે.

01/01/17

ગણન અંતર્ગત એક બીજી પણ સમસ્યા થાય છે. દાણીવાર વિદ્યાર્થીઓને (સંખ્યા ઓળખ અને સરવાળા, બાદબાકી, ગુણાકાર, ભાગાકાર જેવી) ગાણિતિક પ્રક્રિયાઓ આવડે છે, પરંતુ એના ઉપયોગના કોયડા નથી આવડતા. વર્ગમાં ભણાવીએ ત્યારે આવડે પણ કસોટીમાં ન આવડે! આવું કેમ થાય છે? જરા યાદ કરીએ. જ્યારે વર્ગમાં ભણાવીએ છીએ ત્યારે કોયડાની રકમ વિદ્યાર્થી જાતે સમજે છે કે શિક્ષક સમજાવે છે? જો કોયડાની રકમ હંમેશાં શિક્ષક જ સમજાવતા હોય તો વિદ્યાર્થીને જાતે રકમ સમજતાં ન આવડે. હવે, કસોટીમાં પ્રશ્ન પૂછાય ત્યારે એ કોયડાની રકમ વિદ્યાર્થીએ જાતે સમજવી પડે, એટલે સરવાળો-બાદબાકી કે ગુણાકાર-ભાગાકાર આવડતા હોવા છતાં આ દાખલામાં આ ચાર ક્રિયાઓ પૈકી શું કરવાનું છે અને કયા ક્રમમાં કરવાનું છે એ વિદ્યાર્થીને સમજાતું નથી. હવે પછી જ્યારે કોયડો શીખવવાનો થાય ત્યારે એ કોયડાનું એકએક વાક્ય છૂટું પાડીને/ખોલીને વિદ્યાર્થી જાતે જ સમજે એવો આગ્રહ રાખીએ. આના લીધે ધીરે ધીરે વિદ્યાર્થીને એ કોયડા સમજાવા માંડશે. પ્રક્રિયાઓ આવડે છે એટલે કોયડો ઉકેલતાં પણ આવડશે.

આમ, ગત વર્ષે યોજાયેલ કસોટીના પરિણામ આધારિત ધોરણ 2 થી 8 ના દરેક વિદ્યાર્થીને વાચન, લેખન અને ગણનમાં પોતાના ધોરણ મુજબની પારંગતતા સુધી પહોંચવામાં મદદ કરીએ.

પાઠ્યાની સાક્ષરતા અને અંક જ્ઞાન

ક્રમાંક : જીસીઈઆરટી/સીએન્ડઈ/ 2024
ગુજરાત શૈક્ષણિક સંશોધન અને તાલીમ પરિષદ,
'વિદ્યાભવન', સેક્ટર-12, ગાંધીનગર
ફોન : (079) 23256813-39
નિયામક : (079) 23256808
સચિવ : (079) 23256813
e-mail : director-gceta@gujarat.gov.in
Web : www.gcet.gujarat.gov.in
તારીખ : 1/06/2024

પ્રતિ,
પ્રાચાર્યશ્રી,
જિલ્લા શિક્ષણ અને તાલીમ ભવન,
તમામ

27 JUN 2024

વિષય: ધોરણ 2 થી 8માં વિદ્યાર્થીઓના વાચન, લેખન, ગણન વિકાસ માટે આયોજન કરવા અંગે
સંદર્ભ : અત્રેની કચેરીનો પત્ર No. GCERT/ C&E/ નિપુણ/12401-12513 તા : 15.06.2024

શ્રીમાન,

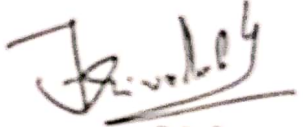
ઉપરોક્ત વિષય અને સંદર્ભ અન્વયે જણાવવાનું કે NEP-2020માં બાળકોને પાઠ્યાનાં કૌશલ્યો એટલે કે સમજપૂર્વકનું વાંચન, સમજપૂર્વકનું અને સહેતુક લેખન તેમજ પાઠ્યાના ગણનનાં કૌશલ્યો એટલે કે FLN કૌશલ્યોમાં પારંગત બનાવવા પર ખૂબ જ ભાર મૂકવામાં આવેલ છે.

જે સારુ આપના જિલ્લા માટે ધોરણ 2 થી 8ના બાળકોના વાચન-લેખન-ગણનને વિકસાવવા નીચે મુજબની બાબતોને ધ્યાને લઈને સ્થાનિક જરૂરિયાત મુજબનું વાચન-લેખન-ગણનનાં શિક્ષણકાર્ય, મૂલ્યાંકન અને મોનિટરિંગ માટેનું યોગ્ય આયોજન તેમજ ફોલોઅપ કાર્ય આપની કક્ષાએથી કરી અત્રેની કચેરીને તા. 01 જુલાઈ, 2024 સુધીમાં જાણ કરવાની રહેશે.

- વર્ગના બાળકો વાચન-લેખન-ગણનમાં કયાશ ધરાવે છે તે શાળાના શિક્ષકો જ સૌથી સારી રીતે સમજી શકે છે. આથી તમામ શિક્ષકોએ બાળકોની જરૂરિયાત મુજબ વાચન-લેખન-ગણન માટે શિક્ષણકાર્ય કરાવવાનું રહેશે. આ માટે ડાયેટ ફેકલ્ટી, બીઆરસી, સીઆરસી તેમજ બીઆરપી -નિપુણ દ્વારા શિક્ષકોનું હેન્ડ હોલિંગ કરીને બાળકોના પાઠ્યાના વાચન-લેખન-ગણનના કૌશલ્યો વિકસાવવામાં સહાયરૂપ બનવાનું રહેશે.
- ધોરણ 2 થી 8 ના તમામ શિક્ષકોએ પોતાની શાળાનું પ્રત્યેક વર્ગના બાળક જે તે ધોરણ પૈકીની વાચન-લેખન-ગણનમાં કયા સ્તરે કયાશ ધરાવે છે, તેની નોંધ રાખવાની રહેશે.
- ધોરણ 2 થી 8 ના તમામ શિક્ષકોએ પોતાના વર્ગના પ્રત્યેક બાળકની વાચન-લેખન-ગણનમાં રહેલી કયાશ દૂર કરવા માટે વ્યક્તિગત ઉપચારાત્મક શિક્ષણકાર્ય માટે યોગ્ય આયોજન મુજબ કાર્ય કરવાનું રહેશે.
- વર્ગના મોટાભાગનાં બાળકો વાચન-લેખન-ગણનમાં કયાશ ધરાવતા હોય તેમના માટે સામૂહિક ઉપચારાત્મક કાર્ય કરાવવાનું રહેશે. આ સારુ સ્થાનિક કક્ષાએ જરૂરિયાત મુજબ યોગ્ય આયોજન કરવાનું રહેશે.

5. આ પુસ્તકના ઉપચારાત્મક કાર્ય માટે ધોરણ 2 થી 8 ના તમામ શિક્ષકોએ સમયનું યોગ્ય આયોજન કરી વિદ્યાર્થીઓના વ્યક્તિ-લેખન-ગણનના કોશિક્ષીમાં રહેલી કચાશ દૂર કરવા પ્રયાસો કરવાના રહેશે.
6. ક્રાઇટ પાઠ્યપુસ્તકો, ક્રાઇટ વ્યાખ્યાતા, BNC, CMC તેમજ BPP માધ્યમ દ્વારા આ વ્યક્તિ-લેખન-ગણન વિકાસ માટેના ઉપચારાત્મક શિક્ષણકાર્યનું સમયાંતરે મોનિટરિંગ કરી ક્રાઇટ ખાતે સીપોર્ટીંગ કરવાનું રહેશે.
7. રાજ્ય દ્વારા સમયાંતરે યનાર મૂલ્યાંકન પહેલાં પોતાના વર્ગના વિદ્યાર્થીઓને વ્યક્તિ-લેખન-ગણન કોશિક્ષીમાં પારંગત કરવાના રહેશે.

સદર કાર્યની ગંભીરતાને ધ્યાને લઈને આયોજન અને અમલીકરણની કામગીરી માટે આગળની કાર્યવાહી કરવા આથી આપને જણાવવામાં આવે છે.

(પ્રકાશ ત્રિવેદી)

નિયામક,

જીમીડિયારટી,

ગાંધીનગર

નકલ સવિનય રવાના:

- માન. શિક્ષણ સચિવશ્રી (પ્રા. અને મા. શિક્ષણ), શિક્ષણ વિભાગ, ગુજરાત સરકાર
- માન. સ્ટેટ પ્રોજેક્ટ ડાયરેક્ટરશ્રી, સમગ્ર શિક્ષા, ગાંધીનગર
- માન. નિયામકશ્રી, પ્રાથમિક શિક્ષણ કચેરી, ગાંધીનગર